

K bezpečnostní politice České republiky

Na podporu vypracování komplexní koncepce bezpečnostní politiky České republiky byl v roce 1994 při Ústavu mezinárodních vztahů Praha (ÚMV) vytvořen mezirezortní tým pro řešení výzkumného projektu *Bezpečnostní politika České republiky*. Experti a výzkumní pracovníci rezortů Ministerstva zahraničních věcí ČR (MZV), Ministerstva obrany ČR (MO), Ministerstva vnitra ČR (MV) a další řešitelé v průběhu několikaměsíční týmové činnosti vypracovali projektové řešení, které bylo upraveno podle výsledků oponentského řízení. K dosaženým výsledkům byl uspořádán celostátní seminář za účasti odborné veřejnosti, zástupců politických stran i tisku. Tematické zaměření časopisu Mezinárodní politika č. 5/1994 bylo rovněž orientováno k otázkám bezpečnosti. Výsledný projekt byl vydán v rámci edice studijních sešitů ÚMV [1].

Činnost úspěšně vytvořeného interdisciplinárního týmu však touto aktivitou nebyla ukončena. Ve výzkumných programech ÚMV má bezpečnostní politika ČR nadále své místo. Rozhodně je tento přístup logický. Jednak proto, že dynamika vývoje mezinárodní situace vyžaduje trvale aktuální sběr informací pro politická rozhodnutí, ale rovněž proto, že v naší republice ještě není v potřebném rozsahu legislativní a právní rámec této oblasti.

Obecnou povinností vědecké a výzkumné komunity je předávání podložených, objektivních informací řídicím prvkům státu i informování odborné veřejnosti. Metody a mechanismy výzkumné činnosti jsou jiné než ty, které charakterizují státní administrativu. Tyto skutečnosti si členové mezirezortního týmu plně uvědomují, a proto navrhli, aby tým v roce 1995 pokračoval v rozpracování parciálních částí charakterizujících řešenou problematiku a výsledky publikoval formou sborníků: v prvním pololetí r. 1995 k mezinárodním souvislostem české bezpečnostní politiky a v druhém k jejím variantám.

Pozitiva řešení projektu

1. Zvolená metoda řešení projektu interdisciplinárním týmem, ve kterém byly a jsou na jedné straně *představitelé vědecké, výzkumné a pedagogické oblasti*: ÚMV, Ústav obranných studií AČR Praha (ÚOS AČR), Univerzita Karlova (UK), Policejní akademie ČR Praha a na druhé straně *představitelé výkonných orgánů státní správy*: odbor bezpečnostní politiky MZV ČR, Sekce zahraničních vztahů MO ČR, Odbor strategického plánování GŠ AČR, orgány MV ČR a prezidia Policie ČR, má své výhody. Představuje přímé propojení s decisní sférou, a to jak z hlediska dotování řešitelů aktuálními informacemi, tak z hlediska včasného oponování názorů, ale rovněž při jejich uplatnění v praxi v podstatě „krátkou cestou“. Vzniká však i nebezpečí sklouznutí výzkumného řešení na aktuální (operativní) potřeby správní oblasti a na různé úchytky od ověřených výzkumných postupů.

Tým dospěl k závěru, že v následujících etapách rozpracování bezpečnostní politiky ČR bude vhodné rozšířit spolupráci i o zástupce ekonomických ministerstev a Ministerstva životního prostředí ČR.

2. Vytvoření podmínek pro sjednocení terminologie napomohlo činnosti interdisciplinárního týmu. Srovnávací analýza základních pojmů: životní a strategické zájmy, bezpečnost, bezpečnostní politika, vojenská doktrína v anglofonním, frankofonním a německém prostředí prokázala rozdíly v chápání a vedla k návrhu základních pojmů v oblasti bezpečnosti státu. Jsou následující: *státní politika ČR, bezpečnostní politika ČR, strategie bezpečnosti ČR, Bílá kniha o bezpečnosti a obraně ČR*.

3. Předložení **integrálního komplexního řešení bezpečnosti**, které zahrnuje aspekty zahraničněpolitické, vojensko-politické a vnitřní bezpečnostněpolitické, pokrývá všechny hlavní činnosti státu, tj. i ekonomický, ekologický, kulturní a sociální rozměr. Je to v podstatě příspěvek k závěrečnému dokumentu KBSE „Výzva doby změn“, jenž byl přijatý 9. - 10. července 1992 v Helsinkách (Helsinki II), který poprvé v historii rozšířil vojenské chápání bezpečnosti do dalších oblastí [2].

4. **Neuzavřenost řešení** z hlediska jeho možného rozvoje v návaznosti na vývoj poznání a změny podmínek. Struktura materiálu vychází z analyticko-prognostické části, tj. základních východisek tvorby komplexní koncepce bezpečnostní politiky ČR a stanovuje vlastní koncepci, podloženou základními faktografickými informacemi. Takový materiál lze trvale aktualizovat a rozpracovávat do větších podrobností.

K definování bezpečnostní politiky

Bezpečnostní politika je součástí státní politiky ČR. Ta spočívá v uskutečňování, zabezpečování, prosazování a hájení státních zájmů ČR v mezinárodním i vnitrostátním kontextu. V následujícím textu je citován názor týmu ([1], str. 7).

Bezpečnostní politika ČR je soustavou základních státních zájmů a cílů, jakož i hlavních nástrojů k jejich dosažení, směřující k zabezpečení státní svrchovanosti a jednoty státu, ústavnosti a činnosti demokratických institucí, ekonomického a sociálního rozvoje státu, ochrany zdraví a života občanů, majetku, kulturních statků, životního prostředí a plnění mezinárodních bezpečnostních závazků. **Bezpečnost státu** nikdy není absolutní, vždy je relativní ve vztahu ke konkrétní situaci, ke konkrétním hrozbám, ať už vojenské, či nevojenské povahy. Má svoji stránku objektivní, spočívající v reálně existujících hrozbách a stránku subjektivní, plynoucí z toho, jak dané hrozby vnímá ten který stát a jeho vládní koalice, jaký význam jim přisuzuje a jak na ně reaguje.

Bezpečnostní politika ČR tvoří komplementární jednotu zahraničněpolitických, vojensko-politických a vnitřních bezpečnostněpolitických aspektů, komponent a přístupů. Pokrývá všechny hlavní činnosti státu, má i ekonomický, ekologický, kulturní a sociální rozměr.

Komponenty vnitřní a vnější bezpečnosti se vzájemně prolínají. Vnitřní bezpečnost má oboustranné vazby na mezinárodní situaci (mezinárodní terorismus, migrace, proliferace). Země s nízkou úrovní vnitřní bezpečnosti je v mezinárodním rozměru považována a hodnocena jako zdroj destabilizace pro sousedy či pro celý region. Z toho jednoznačně vyplývá, že vnitřní bezpečnost má svůj mezinárodní aspekt, stejně jako vnější bezpečnost svůj vnitřní aspekt. Jde zejména o otázku sdílení suverenity, bezpečnosti občanů a jejich státu.

Komplexní pojetí bezpečnostní politiky ČR je kvalitativně vyšší kategorií než její jednotlivé dílčí politické komponenty; přitom se o ně opírá, syntetizuje je a zpětně modifikuje. Těmito komponenty jsou:

- zahraniční politika ČR,
 - vojenská politika ČR,
 - politika vnitřního pořádku a vnitřní bezpečnosti ČR,
 - hospodářsko-průmyslová politika,
 - ekologická politika,
 - finanční politika
- } v oblasti bezpečnosti
a obrany ČR

Bezpečnostní politika ČR je předmětem stálé koncepční (analytické a poznávací, syntetické, prognostické a programovací) činnosti. Taková neustále aktualizovaná koncepce přistupuje ke svému předmětu - bezpečnostní politice - v jejím komplexním pojetí, tj. řeší vnitřní i vnější bezpečnost ČR. Stanoví cíle, koncepční záměry, zásadní principy a opatření bezpečnostní politiky, jakož i následné cílové chování, struktury a řízení bezpečnostního systému ČR.

Koncepce bezpečnostní politiky ČR vychází z vědeckovýzkumných poznatků (analyticko-prognostických), je vypracována odpovídajícími orgány zákonodárné a výkonné moci, průběžně je přizpůsobována aktuálním potřebám, konkrétní a předpokládané situaci v oblasti bezpečnosti státu. Měla by se promítat do dvou trvale aktualizovaných hlavních dokumentů:

- * Strategie bezpečnosti ČR,
- * Bílá kniha o bezpečnosti a obraně ČR.

Strategie bezpečnosti ČR by měla vytyčit základní zájmy a cíle komplexní bezpečnosti státu, hlavní cesty a prostředky k jejich realizaci. Je navrženo, aby byla vládním dokumentem, vyhlášeným minimálně na roční, zpravidla na střednědobé období.

Bílá kniha o bezpečnosti a obraně ČR obdobně jako Bílé knihy jiných států i jiných odborných oblastí by měla vytyčit hlavní východiska a cíle bezpečnostní politiky a obrany státu na dlouhé období. Měla by zveřejnit formulaci základních východisek, zájmů a cílů bezpečnostní politiky, strategie obrany, zdroje bezpečnosti a obrany, jakož i kvalitu vztahů mezi bezpečností a obranou státu na jedné straně a společností na straně druhé. Měla by být dokumentem vlády ČR.

Projektové řešení navrhlo tvorbu a přijetí následujících legislativních norem a základních dokumentů:

- ▲ ústavní zákon o komplexním bezpečnostním systému ČR,
- ▲ dokument komplexní koncepce bezpečnostní politiky ČR,
- ▲ dokument strategie bezpečnosti,
- ▲ dokument Bílá kniha o bezpečnosti a obraně,
- ▲ branný zákon,
- ▲ zákon o obraně České republiky,

- ▲ zákon o civilní obraně,
- ▲ zákon o Armádě České republiky,
- ▲ zákon o Policii České republiky,
- ▲ zákon o zpravodajských službách ČR,
- ▲ zákon o hospodářské obraně,
- ▲ zákon o řídicích strukturách národní bezpečnosti,
- ▲ zákon o prevenci a likvidaci havárií.

Doporučené základní strategické kroky k zajištění bezpečnosti ČR

Tým se v minulém roce shodl na následujících krocích ([1], str. 13):

- ◆ trvalé prohlubování demokratického rozvoje a ekonomické prosperity ČR ve prospěch její plné integrace do Evropy,
- ◆ zvýšení intenzity zapojení ČR do struktur kooperativní bezpečnosti s aktivním podílem na jejich budoucím modelování,
- ◆ iniciativní účast na akcích preventivní diplomacie a na mírových operacích,
- ◆ sbližování bezpečnostní politiky ČR s bezpečnostní politikou NATO a EU/ZEU,
- ◆ maximální orientace na stálé kontakty a dosažení kompatibility ozbrojených sil a bezpečnostních složek s partnery v NATO i EU/ZEU, realizace projektu Partnerství pro mír,
- ◆ účinný rozvoj optimálních vztahů ČR se sousedními zeměmi,
- ◆ aktivní podíl na činnosti v OSN a RB,
- ◆ výrazné prohloubení vnitřního pořádku a vnitřní bezpečnosti ve spolupráci s evropskými zeměmi a institucemi v boji proti kriminalitě, organizovanému zločinu a při řešení problémů spjatých s migrací uprchlíků.

Chtěná a skutečná bezpečnostní politika ČR

Jestliže v předchozí části byla věnována hlavní pozornost informacím o návrzích projektu, pak je nezbytné ukázat na reálný stav bezpečnostní politiky ČR. Není možné konstatovat, že všechny myšlenky našly své praktické uplatnění v decisi sféře. Ale to v tak krátké době ani není možné.

Bezpečnostní politika a její koncepce se realizují v bezpečnostním systému, v tom systému, který se po dlouhé roky vyvíjel izolovaně, a to nejen v České republice. Skutečně teprve od roku 1992 začíná působit v myslích lidí komplexní pojetí bezpečnosti. Toto slovo přestává být synonymem vojenské bezpečnosti a začíná nabývat svůj nový obsah.

Česká republika je v třetím roce své samostatné existence a její bezpečnostní systém jako produkt politiky dosud zajišťuje svobodu a nezávislost státu, jeho základní hodnoty, demokratické instituce a především bezpečnost občanů. Cílem vypracování projektu bylo mimo jiné napomoci cílovému chování systému, zamezit jeho živelnému a improvizovanému rozvoji. Není možné prokázat, že decisi sféru ovlivnil výlučně prezentovaný projekt, ale je možné předpokládat, že rozhodování bylo i tímto dokumentem ovlivněno.

Skutečností je, že v oblasti zahraničněpolitické je možné z doporučených strategických kroků nalézt jejich plné prosazování. Ve vojensko-politické oblasti byla 21. prosince 1994

vládou schválena Vojenská strategie České republiky a Branným a bezpečnostním výborem Parlamentu ČR v lednu 1995 vzata na vědomí [3]. Vnitrorezortní úkoly napomáhají sblížení s NATO, EU/ZEU, se sousedními státy, armáda se podílí na mírových operacích, připravuje Bílou knihu o obraně a bezpečnosti ČR, připravuje naprosto nové vnitrorezortní dokumenty, které rozpracovávají vojenskostrategické, vojenskooperační i vojenskotaktické problémy.

V oblasti vnitřní bezpečnosti a vnitřního pořádku nesou odpovědnost orgány státní správy, územní orgány státní správy a samosprávy, bezpečnostní sbory, veřejnoprávní ochranné sbory a tísňové služby (rezort MV, Policie ČR, vojenská policie, zpravodajské služby, rezort Ministerstva spravedlnosti ČR, státní zastupitelství, celní stráž, obecní policie, místní orgány sociální péče). Nárůst kriminality patří mezi nejzávažnější bezpečnostní rizika současné doby, je rizikem, které se promítá do pocitů osobní bezpečnosti každého občana. Mnohé kroky byly v této oblasti úspěšně vykonány. Rozvíjí se spolupráce bezpečnostních složek ČR s partnery v sousedních státech, zejména v boji proti organizovanému zločinu. Problémy spojené s očekávanou masovou migrací a s transferem přes naše území byly zatím zvládnuty bez přijímání mimořádných opatření.

V souhrnu je možné konstatovat, že bezpečnostní politika ČR má přetrvávající charakter izolovaně řešených opatření v oblasti „bezpečnostních“ rezortů vlády ČR (MZV, MO, MV), i když ke kritickým situacím nedochází. Tento stav je způsoben zejména legislativním nedořešením vztahů mezi jednotlivými subjekty.

Cílem příspěvku je ukázat na problematiku bezpečnostní politiky z pohledu rozdílu mezi její teoretickou a praktickou stránkou. Snahou rovněž bylo informovat o aktivitách v projektu Bezpečnostní politika ČR. Měl dokumentovat, že politika nemůže nikdy znamenat uzavřený proces, protože má své plány a cíle, tedy ideu a svou realizaci, která se k ideám může jen přiblížit. Trvalé aktivity v této oblasti jsou nezbytné pro odhalování nedostatků a pro přípravu odpovídajících řešení zejména decísní sférou společnosti.

Literatura:

- [1] Janda, J. a kol.: Bezpečnostní politika ČR. Výzkumný projekt. Studijní sešity ÚMV 3/1994, Praha, 34 s.
- [2] Jurkovič, E.: Evropské bezpečnostní struktury NATO, ZEÚ, OBSE (KBSE). Informačná správa. SŠS MO SR, Bratislava 1995, s. 48.
- [3] Vojenská strategie České republiky. In: Vojenské rozhledy 2/1995, s. 3-8.